

Sažetak

Milica Mihaljević. Zavod za jezik IFF, Zagreb
UDK 801.3:001.4:808.62, izvorni znanstveni članak, primljen 21. rujna 1990,
prihvaćen za tisak 22. studenog 1990.

The word *nomenklatura* is used in several meanings in the Croatian Literary Language. The author explains these meanings and proposes the normative solutions for its polysemy.

SKLONIDBA IMENICA VUK, VRAG, ROG, BOG U KRATKOJ MNOŽINI

Stjepan Vukušić

Na književnom je susretu u Senju jedan sudionik, govoreći o Nehajevljevu romanu Vuci, došao u gramatičku nepriliku s genitivom množine te imenice. Rekao je: »pisac Vúkâ« i malo zastao kao da baš ne vjeruje u pravilnost tog oblika. I samu mi se taj lik učinio neobičnim. Ali Tomo Maretić u svojoj Gramatici daje za pravo tomu sudioniku književne večeri. Pišući o dugoj i kratkoj množini, Maretić veli i ovo: »Po svojoj prilici ovamo ide i imenica vuk, za koju mislim da joj je gen. plur. običniji vuková nego vúkâ, a u ostalim padežima mislim da je običnije vûci nego vûkovi itd.«¹ Taj me Maretićev sud ipak nije zadovoljio, pa sam nastojao naći potpuniji odgovor.

O dugoj i kratkoj množini manje-više govore sve naše gramatike, ali one općenito nastoje utvrditi koje imenice imaju samo jednu, tj. samo dugu ili samo kratku množinu, a koje pak imaju te obje. Tako bi onda valjalo razumjeti da se obrasci sklonidbe uzimlju kao shvatljivi sami po sebi utvrdi li se da imenica ima i kratku množinu. A tako ipak nije, i to se u ovom radu pokušava objasniti.

I izvan gramatika se pisalo o dugoj i kratkoj množini. Jedan je od najnovijih radova i članak Marka Samardžija Duga i kratka množina u hrvatskom književnom jeziku.² Samardžija je dosad najpotpunije istražio odnose između duge i kratke množine, ali se ni on ne upušta u razmatranje kakve su paradigme kratke množine i jesu li potpune. To je pitanje dodirnula Priručna gramatika, u kojoj čitamo: »Prema kratkom obliku nom. mn. jednosložnih osnova koje mogu imati i kratki i dugi oblik, u gen. mn. obično stoji dugi oblik, a kratki je vrlo obilježen, npr. vûci-vuková, drûzi-drugová, bđzi-bogová, znâci-znaková, zvûci-zvuková, bfci-brkóvâ.«³ To je bar nepotpun odgovor na onu nedoumicu u vezi s genitivnim likom vúkâ. Ali još uvijek ne znamo je li to baš pravi oblik kad se posegne za izrazitom obilježenošću. (Na stranu u ovoj prilici naglasak svih tih dugih genitiva koji bi u hrvatskoj uporabnoj normi uz dubletno rješenje trebali glasiti: vûkóvâ i vukóvâ, drûgóvâ i drugóvâ, znâkóvâ i znakóvâ itd. . . .) Dakle, još uvijek ostaje pitanje što je s genitivnim likom vúkâ.

¹ Tomo Maretić: Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika, Zagreb, 1963, str. 144.

² Jezik, god. 35, br. 5, str. 129-136.

³ Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika, Školska knjiga – Zagreb, 1979, str. 73.

Piscu se ovog članka na temelju jezičnog iskustva u krugu zapadne novoštokavštine nametao kao najnormalniji kratki genitivni lik *vúci*, ali je to valjalo i potvrditi.

U radu s brojnim informantima kojima je zapadni dijalekt startni jezik, zaista se i potvrdilo da genitivni lik *vúci* mnogi od njih upotrebljavaju, a jedan je stariji informant iz Gornje Stinice u općini Senj odmah naveo i ovaj stih: Puna gora vúci i ajdúci. K tomu, ni onima koji rabe samo dugi genitiv množine *vúkôvâ* nije stran ni kratki lik *vúci*. Nasuprot tomu, lik je *vúkâ* od svih tih informanata bio odmah otklonjen. A valja navesti da većina od njih govori i piše i književnim jezikom.

I imenice *rôg*, *vrâg* imaju u zapadnom dijalektu genitiv kratke množine s nastavkom *-i*: *rôzi*, *vrâzi* pored dugih likova s nastavkom *-â*: *rôgôvâ*, *vrâgôvâ*.

Istraživanje je pokazalo i to da u neobilježenom govoru ne izostaje kratka množina samo u genitivu množine, kako se to navodi u Priručnoj gramatici, nego je ona još rjeđa u akuzativu množine, pa tako npr. imamo genitiv *vrâzi*, *vúci*, *rôzi*, pored običnoga *vrâgôvâ*, *vúkôvâ*, *rôgôvâ*, dok se u akuzativu čuje kratki lik samo od imenice *rog*, dakle: *rôge*, uz obično: *rôgove*. U književnim se djelima normalno javljaju oblici *bôzima*, ali slabo akuzativ množine *boge* ili genitiv množine *boga*.

Iz svega se rečenoga nameće zaključak da će razmatrane imenice imati ove obrasce kratke deklinacije:

NV	vúci	vrâzi	rôzi	bozi
G	vúci	vrâzi	rôzi	-
DLI	vúcima	vrâzima	rôzima	bôzima
A	-	-	rôge	-*

Time je u usporedbi s uobičajenim gramatičkim vidikom nešto proširena poraba nastavka *-i* u genitivu množine i utvrđen češći izostanak kratkoga lika u akuzativu množine.

Kad je ovo razmatranje o sklonidbi imenica *vuk*, *vrag*, *rog*, *bog* u kratkoj množini bilo već gotovo, glavni me je i odgovorni urednik Jezika Stjepan Babić upozorio na rad Karla Kosora o imenici *zub* s obzirom na njezin genitiv kratke množine *zúbî* ili *zúbâ*. U svom članku Škrgut (Škripanje) *zúbî* - *zúbâ*⁴ Karlo Kosor na temelju čestote podataka iz prijevodnih svetopisamskih tekstova, iz književnih i jezikoslovnih djela te iz hrvatskoga govornoga jezika utvrđuje za kratki genitiv množine lik *zúbî* kao primjereniji hrvatskom književnom jeziku od lika *zúbâ*.

To je u potpunosti suglasno s razmatranjem imenica *vuk*, *vrag*, *rog*, s tim da ove u genitivnom liku kratke množine na *-i* gotovo i nemaju takmaca. To po mišljenju pisca ovih redaka jednako vrijedi i za imenicu *zub*, samo što je ona općenito zbog češće porabe u usporedbi s imenicama iz naslova ovog rada i veće nazočnosti u normi s likom na *-a* postala tek nešto prihvatljivija. Tako sad i imenicu *zub* valja uvrstiti u red imeni-

* Uredništvo smatra da bi zbog potpunosti paradigme trebao postojati i ak. mn. *vúke*, *vrâge*, *bôge* jer oni proizlaze iz sustava koliko se god komu činili neobičnima. Jer kako drukčije reći: Pročitao sam Nehajevljeve Vuke.

⁴ Karlo Kosor: Bilješke o jeziku suvremenih hrvatskih pisaca, Split, 1979, str. 51 i 52. Te su bilješke prvi put objavljivane uglavnom u časopisu »Marija«, i to od ožujka 1972. pod naslovom »Malo slovnice«, a od siječnja 1973. do prosinca 1975. i od siječnja 1977. do svibnja 1978. pod naslovom »Jezična zrnca«.

ca s nastavkom *-i* u genitivu kratke množine. Time se proširuje vidik i s obzirom na sam predmet i na njegovo dosadašnje razmatranje.

Sažetak

Stjepan Vukušić, sveuč. prof., Pula
UDK 801.563.21:808.62, izvorni znanstveni članak, primljen 4. siječnja 1990,
prihvaćen za tisak 15. veljače 1990.

Déclinaison des noms *vuk, vrag, rog, bog* au pluriel bref

Dans cet article on traite le problème du pluriel bref des noms *vuk, vrag, rog, bog* i *zub* et on conclut que la forme du génitif qui se forme a l'aide de terminaison *-i* est convenable a langue croate littéraire: *vúci, vráži, ròži, zúbì*.

RELIGIJSKA (RELIGIOZNA) VJERSKA KULTURA - ZNAČENJSKO I TERMINOLOŠKO ODREĐENJE

Ivan Sović

Gdjekad se neke riječi rabe a da se ne zna pouzdano što značenjski (semantički) i terminološki određuju. Razlogom tomu je to što gotovo svaki autor nekoj riječi, pojmu, daje svoje viđenje, tumači ga sa svoga gledišta i svoga svjetonazora. To zapravo i ne bi trebalo iznenađivati kad se uzme u obzir činjenica da su tumačenja, definicije, značenjsko određenje pojedinih riječi nastajali u različitim vremenima, pristupalo im se s različitih svjetonazora. Dakle, značenjsko i terminološko određenje riječi, pojmo-va, definicija ovisi o tome kojim se vrelom služimo. Osim toga, to često ovisi i o tom služimo li se izvorom iz naše kulturne baštine ili svjetske, u prvom redu mislim na europsku kulturnu baštinu.

Kod nas je situacija izuzetno teška, nepovoljna, jer ne postoje potanko stručno i znanstveno napisani terminološki rječnici. To osobito vrijedi za religiozno (vjersko) nazivlje.

Povodom je ovom članku pitanje naziva za školski predmet *religijska (religiozna) vjerska kultura*.

Kad sam počeo razmišljati što je zapravo *religijska kultura*, tada sam se pokolebao je li taj naziv točan (pravi), ili naziv *religiozna kultura*, ili naziv *vjerska kultura*, odnosno koji je od njih najprikladniji. Moju sumnju još su više pojačale dileme kad sam o tom problemu razgovarao s veoma učenim laicima i teolozima.

Zavirimo li u enciklopedije, leksikone i sličnu literaturu u nas i u europsku (nje-mačku, englesku, talijansku, francusku), tada uočujemo da se gotovo svi razlikuju u značenjskom i terminološkom određenju navedenih naziva, bilo da se radi o riječi *kultura*, bilo da je u pitanju naziv za školski predmet.

U Enciklopediji Leksikografskog zavoda (sv. 3, Zagreb, 1967) piše: »lat. *cultura* gajenje, obradivanje, usavršavanje, njegovanje, oplemenjivanje. I. Ukupnost materijalnih i duhovnih vrijednosti koje je stvorio čovjek u svojoj društveno-historijskoj praksi, u svrhu svladavanja prirodnih sila, razvoja proizvodnje i rješavanja društvenih zadaća uopće. Kulturu sačinjavaju dvije međusobno povezane oblasti: materijalna kultura (sredstva za proizvodnju i ostale materijalne tvorevine) i duhovna kultura (ukupnost rezultata nauke, umjetnosti i filozofije, moral i običaji) . . . «.